

Дело C-472/20

**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда**

Дата на постъпване в Съда:

30 септември 2020 г.

Запитваща юрисдикция:

Fővárosi Törvényszék (Унгария)

Дата на акта за преюдициално запитване:

28 август 2020 г.

Ищец и въззивник:

Lombard Lízing Zrt.

Ответник в първоинстанционното и във въззивното производство:

PN

Предмет на спора в главното производство

Въззивна жалба срещу първоинстанционното решение по спор относно договор за кредит в чуждестранна валута

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Правни последици от недействителността, свързана с основния предмет на договора и произтичаща от неравноправността на договорна клауза, по силата на която валутният риск се поема от потребителя — Определяне на тези правни последици в становище на най-висшия съд на държава членка, което обаче не е задължително за по-ниските по степен съдилища — Национална правна уредба, която предвижда специални процесуални изисквания в областта на недействителността на договорите — Последващо уреждане на правните последици по законодателен път — Полезно действие на Директива 93/13

Правно основание: член 267ДФЕС

Преюдициални въпроси

- 1) Ако неравноправната договорна клауза се отнася до основния предмет на договора (информацията относно обменния курс не съответства на изискванията), като вследствие на това договорът не може да продължи да се изпълнява и няма съгласие между страните, гарантирано ли е пълното действие на Директива 93/13 от обстоятелството, че при липса на субсидиарно приложима разпоредба от националното право именно становище на най-висшия съд, което обаче не е задължително за по-ниските по степен съдилища, дава насоки относно обявяването на договора за действителен или за произвеждащ правно действие?
- 2) При отрицателен отговор на първия преюдициален въпрос възможно ли е възстановяване на първоначалното положение, когато договорът не може да продължи да се изпълнява поради наличието на неравноправна клауза, отнасяща се до основния му предмет, не съществува съгласие между страните и посоченото по-горе незадължително становище също не може да се приложи?
- 3) При утвърдителен отговор на втория преюдициален въпрос и в случай на иск относно [този] вид договори, с който се претендира за обявяване на недействителност, свързана с основния предмет на договора, може ли със закон да се наложи изискването потребителят да предяви — заедно с този иск — и иск за обявяване на договора за действителен или за произвеждащ правно действие?
 - При отрицателен отговор на втория преюдициален въпрос, когато не е възможно да се възстанови първоначалното положение, могат ли впоследствие по законодателен път договорите да бъдат обявени за действителни или за произвеждащи правно действие с цел да се гарантира равновесието между страните?

Релевантни разпоредби от правото на Съюза

- Членове 1, 6 и 7 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273)
- Решение на Съда от 30 април 2014 г., Kásler и Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282)
- Решение на Съда от 14 март 2019 г., Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207)
- Решение на Съда от 3 октомври 2019 г., Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819)

Релевантни разпоредби от националното право

- A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Закон № IV от 1959 г. за приемането на Гражданския кодекс), действал към момента на сключването на спорния договор за кредит: членове 200, 209, 209/A, 237 и 239/A.
- A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Закон CXII. от 1996 г. за кредитните и финансови институции), действал към момента на сключването на спорния договор за кредит: член 203.
- A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (Закон XXXVIII от 2014 г. за уреждане на някои въпроси, свързани с решението на Kúria (Върховен съд, Унгария) за уеднаквяване на съдебната практика във връзка с договорите за кредит между кредитни институции и потребители; наричан по-нататък „Закон DH 1“): членове 1, 3 и 4.
- A [DH1 törvényben] rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. Törvény (Закон XL от 2014 г. относно правилата за приключване на сметките по Закон [DH 1], както и относно някои други разпоредби, наричан по-нататък „Закон DH 2“): членове 1 и 37.

Член 37 от Закон DH 2 въвежда специални процесуални изисквания във връзка с недействителността на договорите. Съгласно тази разпоредба ищецът може да иска обявяване на недействителността само ако едновременно с това поиска прилагане на правните последици от нея, а именно обявяване на договора за действителен или произвеждащ правно действие до датата на постановяване на съдебното решение. При липса на такова искане съдът не може да се произнесе по съществуването на спора.
- A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. Törvény (Закон LXVI от 1997 г. относно организацията и управлението на съдилищата), действал към момента на сключването на спорния договор: член 33.
- A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Закон CLXI от 2011 г. относно организацията и управлението на съдилищата), действащ понастоящем: член 25.
- Az érvénytelenség jogkövetkezményeiről szóló 1/2010. (VI. 28) PK vélemény (Становище 1/2010 от 28 юни 2010 г. на Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния съд относно правните последици от недействителността).

Съгласно точка 5 от посоченото становище, когато основанието за недействителност може да бъде премахнато или изчезне впоследствие, съдът може да обяви недействителния договор за действителен с обратна сила към датата на сключването му. Възможността за обявяване на договора за действителен е алтернатива на възстановяването на първоначалното положение. Ако и двете правни последици биха могли да се приложат, съдът следва да реши въз основа на свободата си на преценка коя от тях да приложи.

- Незадължително становище, прието на 19 юни 2019 г. от мнозинството в Консултативния съвет на Kúria (Върховен съд) при разглеждането на съдебната практика относно недействителността на т.нар. договори за кредит в чуждестранна валута.

Що се отнася до случая на недействителност на договорните клаузи, по силата на които валутният риск се поема от потребителя, това становище, което не е задължително за по-ниските по степен съдилища, предлага на последните две решения, които са еднакво обосновани от теоретична гледна точка. От една страна, съдът може да обяви за действителен договора за кредит в чуждестранна валута, който става в унгарски форинти при лихвения процент по кредитите във форинти към датата на сключване на договора, увеличен с допълнителен лихвен процент. От друга страна, съдът може също така да обяви договора за действителен, като определи максимална стойност на обменния курс между чуждестранната валута и унгарския форинт и не променя посочения в договора лихвен процент до датата на преобразуване в унгарски форинти.

Кратко представяне на фактите и на главното производство

- 1 Ответникът в главното производство (наричан по-нататък „ответникът“) желае да закупи микробус за туристически обиколки с марка Rover. Той разполага със собствени средства в размер на 362 500 унгарски форинта (HUF)¹, които е необходимо да допълни с кредит от 1 417 500 HUF. За целта на 3 декември 2009 г. той отправя искане на финансиране до Lombard Finaszírozási Zrt., праводател на жалбоподателя в главното производство (наричан по-нататък „жалбоподателят“). Във въпросното искане за финансиране е посочено, че ответникът се задължава да заплати собствените

¹ Съгласно референтния обменен курс на Европейската централна банка 1 EUR се равнява на 269,14 HUF към момента на сключването на спорния договор, а именно 4 декември 2009 г., на 313,33 HUF, когато този договор е прекратен на 14 септември 2015 г., на 325,83 HUF, когато първоинстанционният съд постановява решението от 11 юли 2019 г., и на 365,53 HUF към датата на отправяне на преюдициалното запитване, а именно 30 септември 2020 г. Вж. в това отношение: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-huf.en.html

си средства на 3 декември 2009 г. и след това от 5 януари 2010 г. до 5 май 2016 г. да прави месечни вноски от 34 900 HUF на обща стойност от 2 689 225 HUF.

- 2 На 4 декември 2009 г. Lombard Finanszírozási Zrt., в качеството на кредитодател, и ответникът като длъжник сключват индивидуален договор за потребителски кредит в швейцарски франкове при променлив лихвен процент. Договарящите страни определят условията за погасяване на кредита, като освен това уговарят за неуредените в договора аспекти да се прилагат общите условия за отпускане на кредити на Lombard Finanszírozási Zrt., които са неразделна част от договора.
- 3 На 4 декември 2009 г. ответникът подписва и декларация за уведомяване за риска. В посочената декларация длъжникът се уведомява за риска, свързан с лихвения процент, и за измененията, които може да се очакват в този лихвен процент. Съгласно тази информация трябва да се има предвид и валутният риск. Месечните вноски се определят в чуждестранната валута и впоследствие се обменят в унгарски форинти, поради което възниква разлика в обменния курс, без да могат да се предвидят бъдещите изменения на последния. Общата информация относно измененията на обменния курс присъства в общите условия за отпускане на кредити — в частите „Изменение на обменния курс I“ и „Изменение на обменния курс II“.
- 4 Lombard Finanszírozási Zrt. е прекратено чрез вливане на 31 август 2010 г., като негов правопреемник става жалбоподателят.
- 5 Приключването на сметките, предвидено в приетия от унгарския законодател през 2014 г. Закон ДН 2, се отнася и до договора за кредит, сключен между страните в главното производство. В тази рамка жалбоподателят определя в полза на ответника сумата, която съгласно Закон ДН 1 е била изчислена неправилно. Освен това в разбивката присъства стойността 22,32 % като годишен лихвен процент както преди, така и след изменението на договора. Ответникът не оспорва това приключване на сметките, поради което то трябва да се счита за потвърдено.
- 6 Ответникът изпада в забава на плащането на месечните вноски. На това основание на 14 септември 2015 г. жалбоподателят разваля договора за кредит, след което предявява иск срещу ответника пред Pesti Központi Kerületi Bíróság (Централен районен съд Пеща, Унгария, наричан по-нататък „първоинстанционният съд“). В исковата си молба той моли договорът за кредит, сключен между страните в главното производство на 4 декември 2009 г., да бъде обявен за действителен с обратна сила към датата на сключването му, така че първоначалният лихвен процент да бъде 23,07 % на година. Освен това той иска от съда в изпълнение на договора да осъди ответника да заплати главница в размер на 490 102 HUF и лихви за забава, както и да поеме разноските на жалбоподателя.

- 7 В отговора на исковата молба ответникът изтъква неравноправността на клаузите на договора за кредит, по силата на които валутният риск се поема изцяло от него, и отрича информацията относно този риск да е била ясна и разбираема. В допълнение, той изтъква недействителността на договора поради липсата на ясно определяне на лихвения процент, с което се нарушават приложимите разпоредби на унгарското право. Ответникът упреква жалбоподателя още в това, че не е приложил към договора подробно изчисление на развитието на дълга, което би позволило точното му следене. Отделно от това ответникът предявява насрещен иск, в който твърди, че от сключването на договора е платил на жалбоподателя общата сума от 3 151 644 HUF, докато първоначалният размер на кредита е бил само 1 417 500 HUF, и затова той счита за надплатени суми всички негови плащания, считано от октомври 2012 г. Ето защо с насрещния си иск ответникът моли съда да осъди жалбоподателя да заплати сумата 1 734 144 HUF — въз основа на недействителността на договора и поради неоснователно обогатяване. Той иска още съдът да задължи жалбоподателя да му предаде титула за собственост на микробуса Rover и да постанови прекратяване на потестативното право на жалбоподателя да придобие вещта.
- 8 Въпреки че жалбоподателят не поставя под съмнение общата сума, изплатена от ответника до момента, той оспорва насрещния иск, предявен на основание неоснователно обогатяване, като не приема и да заплати исканата в това отношение сума. Освен това той твърди, че е предоставил ясна и разбираема информация относно валутния риск. В допълнение, според него обстоятелството, че в договора не е посочен лихвеният процент, може да доведе най-много до частична недействителност и сделката може да се санира. Накрая, жалбоподателят подчертава, че ответникът не е оспорил лихвения процент, посочен при сключването на сметките, което е извършено съгласно разпоредбите на Закон ДН 2, и затова съдът може да добави съответния лихвен процент и по този начин да отстрани недействителността на договора.
- 9 В своето решение, постановено на 11 юли 2019 г., първоинстанционният съд квалифицира спорния договор като договор за кредит в унгарски форинти и го обявява за действителен с обратна сила към датата на сключването му, определяйки годишен лихвен процент от 23,07 % (за лихвата във форинти). Той отхвърля иска в останалата му част. Що се отнася до насрещния иск на ответника, първоинстанционният съд осъжда жалбоподателя да му заплати 462 419 HUF и да му предаде титула за собственост на микробуса Rover, постановявайки и прекратяване на потестативното право на жалбоподателя да придобие вещта. Той отхвърля насрещния иск в останалата му част.
- 10 Що се отнася до лихвения процент във връзка с лихвата в чуждестранна валута, в мотивите към решението първоинстанционният съд приема, че посоченият от жалбоподателя лихвен процент не може да се изведе надлежно нито от договора за кредит, нито от общите условия за отпускане на кредити, и че този лихвен процент не е доказан. Първоинстанционният

съд споделя виждането на ответника, че посочените от жалбоподателя лихви противоречат на самата същност на системата, основана на чуждестранна валута. Действително към момента, когато страните сключват договора за кредит, лихвеният процент по кредитите в унгарски форинти е около 20 %, докато лихвеният процент по кредитите в чуждестранна валута, сключени през същия период, е 10 %, дори по-малко. Според първоинстанционния съд в подкрепа на иска си жалбоподателят е трябвало да докаже основното съдържание на договора и лихвения процент във връзка с лихвата в чуждестранна валута, което обаче той не е направил.

- 11 Що се отнася до информацията относно валутния риск, основавайки се на Директива 93/13, на решение на Съда от 20 септември 2018 г., OTP Bank и OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750), и на решение № 6/2013 на Kúria (Върховен съд), постановено в производство за уеднаквяване на тълкуването на гражданскоправните разпоредби, първоинстанционният съд приема за неравноправна договорната клауза, по силата на която валутният риск се поема от потребителя. Той приема още, че трябва да се приложат заедно всички правни последици, както произтичащите от неравноправността на договорната клауза, по силата на която валутният риск се поема от потребителя, така и следващите от частичната недействителност поради неопределяне на лихвите.
- 12 Във връзка с прилагането на правните последици от недействителността първоинстанционният съд се основава на незадължителното становище, прието на 19 юни 2019 г. от Консултативния съвет на Kúria (Върховен съд). Той обявява за действителен договора за кредит между страните, като приема, че той е в унгарски форинти поради неравноправния характер на клаузите относно валутния риск. Въз основа на приключването на сметките, извършено от жалбоподателя във връзка с разликата между сбора на месечните вноски (2 689 225 HUF) и размера на кредита (1 417 500 HUF), той определя първоначален годишен лихвен процент от 23,07 %. Въпреки това с оглед на разликата между действително платените до момента от ответника 3 151 644 HUF и първоначалния размер на всички месечни вноски, който възлиза на 2 689 225 HUF, първоинстанционният съд задължава жалбоподателя да плати на ответника 462 419 HUF поради неоснователно обогатяване.
- 13 Жалбоподателят подава въззивна жалба срещу решението на първоинстанционния съд пред запитващата юрисдикция, която отправя преюдициално запитване до Съда.

Основни твърдения на страните в главното производство

- 14 Жалбоподателят иска от запитващата юрисдикция да измени решението на първоинстанционния съд, като не квалифицира спорния договор като договор за кредит в унгарски форинти и осъди ответника да заплати

490 102 HUF главница — сума, за която претендира и пред първоинстанционния съд — лихви за забава и съдебните разноски на жалбоподателя. Освен това той моли да се отхвърли изцяло насрещният иск на ответника и да се премахне частта от диспозитива на съдебното решение относно предаването на титула за собственост на микробуса и прекратяването на потестативното право на жалбоподателя да придобие вещта.

- 15 Жалбоподателят твърди, че в декларацията за уведомяване за риска недвусмислено се посочва, че ответникът трябва да има предвид валутния риск. Жалбоподателят също така привлякъл вниманието на ответника върху непредвидимостта на бъдещите изменения на обменния курс. Според жалбоподателя фактът, че длъжникът поема валутния риск в замяна на по-благоприятна за него лихва, не означава сам по себе си, че договорът за кредит в чуждестранна валута противоречи на закона или на добрите нрави, че има лихварски или симулативен характер, или че има невъзможен предмет.
- 16 Жалбоподателят изтъква точка 1 от решение № 2/2014 PJE на Kúria (Върховен съд), постановено в производство за уеднаквяване на тълкуването на гражданскоправните разпоредби, съгласно което потребителят поема валутния риск без ограничения. Договорна клауза относно валутния риск може да бъде анализирана само ако за среден потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, съдържанието ѝ не е ясно и разбираемо в момента на сключване на договора. Ако посоченият потребител е можел да разбере недвусмислено въз основа на клаузите на договора и на предоставената от финансовата институция информация, че валутният риск се поема изключително и неограничено от него и че измененията на обменния курс, които биха могли да го увредят, нямат горна граница, разглежданата клауза не би могла да се обяви за недействителна. Според жалбоподателя предоставената от него информация е съобразена с решения от 30 април 2014 г., Kásler и Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), и от 20 септември 2017 г., Andriuciuс и др. (C-186/16, EU:C:2017:703). Той подчертава, че изхождайки от общите условия за отпускане на кредити, може да се установи еднозначно, че длъжникът трябва да плаща и за измененията в обменния курс и че тези изменения могат да бъдат много големи, тъй като не съществува горна граница за тях.
- 17 Жалбоподателят оспорва установеното от първоинстанционния съд обстоятелство, че не е доказал лихвения процент от 23,07 %, посочен от самия него. Всъщност в хода на първоинстанционното производство той изложил подробни данни относно размера на лихвите. Според него, когато първоинстанционният съд е обявил договора за действителен, той е трябвало и да измени лихвата, взимайки като основа лихвения процент, приложим към чуждестранната валута, и съответния допълнителен лихвен процент. Всъщност обявяването на договора за действителен не можело да доведе до такава промяна в равновесието между страните, която да породи в

правоотношението явна несъразмерност между стойността на основната и насрещната престация.

- 18 В отговора на въззивната жалба ответникът моли решението на първоинстанционния съд да бъде потвърдено. Той подчертава, че според Kúria (Върховен съд) информацията, която трябва да се предостави относно валутния риск, трябва да се счита за част от основния предмет на договора и че ако такава информация липсва или има неравноправен характер, договорът е недействителен в неговата цялост. Ответникът посочва отделни съдебни решения в подкрепа на позицията си.

Кратко представяне на мотивите за преюдициално запитване

- 19 Запитващата юрисдикция желае — с оглед на предходната практика на Съда — да се изясни какви възможности може да предложи законът във връзка с обявяването на договорите за действителни и за произвеждащи правно действие в случай на недействителност, свързана с основния им предмет.

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ